

ХРОНИКА

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА ЦРНЕ ГОРЕ ЗА 2001. ГОДИНУ

I Назив пројекта - теме:

ЦРНОГОРСКО-РУСКИ ОДНОСИ 1878-1917.

Руководилац:

др Радослав Распоповић, виши научни сарадник

Рок реализације: децембар 2001. године

Планом рада на пројекту *Црногорско-руски односи 1878-1917* било је предвиђено да се у 2001. заврше започета архивска истраживања у Москви (у трајању од 2 мјесеца), на Цетињу (такође 2 мјесеца) и у Београду (мјесец дана) и да се након тога приступи писању појединих поглавља рада. Планом, дакле, није било предвиђено, ни у случају да сва планирана истраживања буду обављена на вријеме, завршетак рада на пројекту у овој години. Мада планове рада за 2001. као ни извјештај о раду за 2000. годину, из мени непознатих разлога, Научно вијеће Историјског института није разматрало, због чињенице да је настављено финансирање пројекта у овој години (без икаквих примједба у погледу планираних послова), може се сматрати да је он у таквом виду био и усвојен.

Овакво планирање послова на наведеном пројекту у 2001. години било је посљедица тока његове досадашње реализације. Одмах након уговарања (1995) са трогодишњим роком, на њему је био прекинут рад. Разлог за то је био у чињеници да сам као руководилац овог пројекта заједно са проф. др Бранком Павићевићем био ангажован на изради пројекта *Црногорски законици 1878-1916* - петотомном зборнику докумената, који је реализован у оквиру програма обиљежавања јубилеја "200 година модерне црногорске државности". Овај посао је започет током 1995. а окончан у другој половини 1998. За то вријеме планирана истраживања као и други послови на пројекту *Црногорско-руски односи 1878-1918* били су обустављени. Средства која су у то вријеме формално уплаћивана за рад на том пројекту трошена су за реализацију пројекта *Црногорски законици 1796-1918*. Тек када је рад на овом пројекту успјешно окончан (Историјски институт је за њега на Међународном сајму књига у Београду у октобру 1998. добио награду "Издавачки подухват године") било је могуће започети рад на пројекту *Црногорско-руски односи*.

Уважавајући претходно изнијете разлоге Министарство просвјете и науке је својим актом бр. 1071 из 1999. практично поново одобрило трогодишњи рок његове реализације. Сходно томе у 1999. су обављена прва неопходна истраживања у Русији. Али, с обзиром на обим тих истраживања и истраживања обављених у 2000. години (у просјеку по 25 дана) није било реално очекивати да се сви планом предвиђени истраживачки послови, који нијесу били обављени у претходним годинама, обаве у 2001. То је речено и у плану рада за 2001. годину. Осим због претходних разлога на пројекту није могло бити више урађено и због чињенице да сам као уредник *Историјских записи* и руководиоца *околуних стилова* био ангажован и на другим пословима Историјског института.

Било је реално очекивати да у Сектору за науку уваже ове чињенице и да у 2001. створе повољне услове за реализацију овог пројекта, посебно у погледу мањег кашњења средстава која се уплаћују по основу материјалних трошкова а које је, у просјеку, у ранијим годинама, износило 5 до 7 мјесеци. Међутим, ситуација у том погледу не само да се није поправила него је, закључно са деветим мјесецем, по основу материјалних трошкова за овај пројекат уплаћено свега 305 ДМ. Из те суме обављена су двонедјељна истраживања на Цетињу. Пошто средства за планирана истраживања у Русији нијесу уплаћена, од 12. јула до 5. августа о властитом трошку обавио сам истраживања у архивима у Москви. Рефундирање тих трошкова након безуспјешног указивања на производност, непоштовање критеријума и предвиђене процедуре и очигледну самовољу у утврђивању њихових износа, извршено је средином децембра 2001. Свакако да се при таквом начину финансирања рада на пројекту у овој години не може поставити питање уредног извршења планираних задатака.

Но, и поред очигледног намјерног онемогућавања да се планирани послови у овој години обаве, један њихов мањи дио је, ипак, извршен.

Осим истраживања на Цетињу у Архивском одјељењу Цетињских музеја, гдје сам прегледао фонд Приновљене руске грађе, под реченим условима обавио сам и 20-дневно истраживање у Русији.

У току боравка у Москви радио сам у Архиву Руске федерације, настављајући истраживања у оквиру фондова: А. С. Јонин, Н. Н. Романов, Писма Николе I књаза црногорског императору Николи II, и започео истраживања у другим фондovima: А. П. Извојског, В. Н. Ламздорфа, Н. К. Гирса. Осим исписивања током рада у овом Архиву извршио сам и ксерографисање једног броја докумената.

Такође сам радио у Војноисторијском архиву истражујући у оквиру *Фонда 2000*. Та истраживања су се једним дијелом тичала рада на главном пројекту а друга су се односила на пројект објављивања *Зборника докумената и дневника* Николаја Михаиловича Потапова, који Историјски институт Црне Горе реализује у сарадњи са Институтом за историју Русије РАН.

У Институту за научну информацију РАН прегледао сам периодичку (*Журнал народне просвјете*, *Војни зборник*, *Историјски архив*), литературу и мањи дио штампе везан за главну тему. Тамо сам и фотоко-

пирао неколико научних радова важних за обраду црногорско-руских односа од 1878. до 1917.

С обзиром на краткоћу времена обављен је само мањи дио послова које је требало урадити у овој години. Пошто се ни у ранијим годинама они нијесу одвијали према плану, није било могуће завршити рад у предвиђеном року.

У току ове године учествовао сам на четири научна скупа:

- на међународном научном скупу: "Политичке и културне концепције о уређењу Југоисточне Европе", одржаном у Београду од 9. до 11. маја са саопштењем *Пејтар I Пејировић Њеџош и њланови о стварању славено-српске државе на Балкану*;

- на међународном научном скупу "Династија Петровић - Њеџош", одржаном од 29. октобра до 2. новембра 2000. у Подгорици са саопштењем *Династије Романових и Пејировића у сјољно-јолиничком живоју Црне Горе у другој јоловини XIX и јочетком XX вијека*;

- на међународном научном скупу у Москви "Улога православне цркве у стварању и развиту руске државе" одржаном 10. и 11. децембра, са саопштењем *Улога Руске цркве у стварању словенских држава на Балкану на јримјеру Црне Горе*;

- на научном скупу у Пљевљима "Пљевља као културно и привредно средиште" одржаном 18. и 19. новембра, са саопштењем *Повјерљиви извјештаји Лазара Томановића руском јосланику С. Н. Арсењева о сјању манастира у њеваљском крају 1910.*

За Историјске записе написао сам два рада *Планови о изградњи руске цркве на Цетинју и Милица Николаевна Романова као дипломатски јредсјавник Црне Горе у Русији на јочетку друге деценије XX вијека.*

Припремио сам за штампу два саопштења са раније одржаних скупова: *Црна Гора и велике силе 1903-1914* и *О војним губицима њеваљског краја у Првом свјетском рају према јодацима јуковника Вукашина Божовића.*

II Назив јројекта - *јеме:*

УТИЦАЈ ЦРНОГОРАЦА ШКОЛОВАНИХ У РУСИЈИ НА ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ У ЦРНОЈ ГОРИ У ПЕРИОДУ 1830-1918. ГОДИНА

Руководилац:

др Момчило Д. Пејовић, научни сарадник

Рок реализације: децембар 2001. године

На основу *Плана и јрограма рада за 2001. јодину* радни задаци у текућој години били су усмјерени на укупном сређивању досадашњих исписа са научноистраживачког рада из архива и библиотека Русије и Украјине и то за прву половину наведене године, а у другој половини очекивана су средства за даља архивска и библиотечка истраживања, а која су успједила тек половином октобра текуће године. Планирана архивска истраживања нијесу у потпуности реализована из објективних разлога и околности које се односе на необезбијеђеност потребних финансијских средстава, којима би се могло надокнадити оно што је током

претходних година остало нереализовано и провлачило се све до краја текуће године. Ни ове као ни протекле двије-три године добијена финансијска средства нијесу могла обезбиједити дужи период архивских истраживања на основу којих би се могли реализовати уговорени радни задаци на пројекту *Ујшцај Црногораца школованих у Русији на друшћивено-ћолийићки живои у Црној Гори у ћериоду 1830-1918. ћодине*.

У току прве половине текуће године већим дијелом срећена је рукописна документација исписана из релевантних фондова и библиотека, која су основа даљих архивских истраживања за наименовану проблематику црногорских ћака и студената школованих у Русији до краја друге деценије ХХ вијека.

Уплаћена финансијска средства у почетку октобра омогућила су да се настави са архивским истраживањима. Мећутим, нијесу била ни приближно задовољавајућа за нека дужа истраживања, тако да су трајала временски укупно 16 дана. Архивска истраживања највећим дијелом обављена су у три архива у Москви, и то: 1) АВПР - (Архив спољних послова Русије), 2) МГОА - (Московски државни обласни архив), и 3) ГАРФ - (Државни архив Руске федерације).

У наведеним архивима вршени су највећим дијелом исписи из фондова и појединих докумената неопходних за наставак даљих истраживања која се односе на Русију.

Исписи из фондова: 1) фонд Словенски стол, опис 495 (четири књиге); 2) Фонд 146 (том I-IV); 3) фонд бр. 1. (1790-1832) опис 117; 4) фонд бр. 2, опис 10; 5) Фонд бр. 3, опис 3/1); 6) фонд бр. 4, опис 4/1; 7) фонд бр. 8, опис 8/1; 8) Фонд бр. 133, опис 468, 469, 470; 9) фонд бр. 138, опис 467; 10) фонд бр. 146, опис 495; 11) фонд бр. 151, опис 482; 12) фонд бр. 154, опис 710/1, 710/2, 710/3; 13) Фонд бр. 161, опис 95/1; 14) фонд бр. 669, опис 1; 15) фонд бр. 750, опис 1.

Из наведених фондова прикупљени су подаци о ћацима-студентима из јужнословенских земаља који су похаћали разне средње, више и високе школе - факултете. У тим фондовима има велики број докумената која је неопходно даље истраживати јер су по свом обиму и садржини од посебне важности за школску омладину са простора Балканског полуострва.

Као и у досадашњим извјештајима и у овоме треба нагласити неспорну чињеницу, а веома важну за даља архивска истраживања на наведеном пројекту, да су архиви и библиотеке у Русији и Украјини богате разноврсном документацијом за политичку, економску и културну историју Црне Горе за период ХVIII, ХIX и ХХ вијека; а то се може провјерити из садржине наслова бројних фондова у појединим архивима, а што је од изузетне важности за проблематику школовања црногорске омладине до краја друге деценије ХХ вијека. Навешћу само неке од архива који се налазе у градовима Русије и Украјине - (Москва, Петроград, Новгород, Вороњез, Казањ, Кијев, Одеса, Житомир, Љвов, Харков, Черњигов, итд).

За наведене архиве у побројаним градовима потребно је вријеме за дуже истраживање, најмање од 6-8 (шест до осам) мјесеци.

С обзиром на то да у овој години истиче уговорени рок на пројекту *Ушницј Црногораца школованих у Русији на друшћивено-иолийички живој у Црној Гори у йериоду 1830-1918. година*, потребно је и овом приликом нагласити да усљед неблаговременог обезбјеђења финансијских средстава, као и недовољних за дужа архивска истраживања, реализација радних задатака на наведеном пројекту увијек је каснила и никада није у потпуности реализована, а из године у годину се преносио већи дио радних задатака што је знатно оптерећивало даља архивска истраживања.

Реално сагледавајући укупно досадашње стање на реализацији пројекта може се закључити да је за реализацију уговорених пројеката-обавеза и изради неопходно обезбиједити финансијска средства са којима би се извршила архивска истраживања у трајању од 4-5 мјесеци, односно око 120 радних дана. Са таквим финансијским средствима могао би се гарантовати успјех у реализацији уговореног пројекта, уз чињеницу да обезбијеђена средства буду благовремено уплаћена у укупном износу, и одједанпут.

С обзиром на чињеницу да уговорени рок на изради пројекта истиче у текућој години, и овом приликом, у овом извјештају за 2001. годину, треба укратко изложити досадашњи рад на теми која је уговорена, а то је: пројекат је уговорен средином 1995. год. и у тој години никаква финансијска средства нијесу дата за научноистраживачки рад, а тако се наставило и у 1996. години. Од средине 1996. године па све до новембра 1998. обавезе према пројекту су мировале из разлога што је потписник овог извјештаја био распоређен на пословима директора Државног архива Црне Горе на Цетињу. Тек од средине 1999. године извршена су прва архивска истраживања обављена су у трајању од 37 дана, у току 2000. године архивска истраживања обављена су у трајању од 23 дана, а исто тако и у 2001. години обезбијеђена су финансијска средства захваљујући којима је обављено архивско истраживање у трајању од 16 дана, плус шест дана проведених у путу Подгорица-Београд-Москва-Београд-Подгорица. Дакле, укупна архивска истраживања трајала су, изузимајући вријеме проведено у путовању, 42 дана. Такав начин архивског рада, који је испрекидан и нерационалан, није могао дати неке веће резултате сем припремног рада на сигнирању важних фондова у појединим архивима и дјелимична исписивања или копирање архивских докумената, мада је то било више симболично пошто није било средстава за копирање архивске грађе већег или значајнијег обима.

Сматрам да су ово биле објективне околности и тешкоће које су у највећем дијелу имале негативно дјеловање и допринијеле су да се радни задаци на уговореном пројекту не реализују у уговореном року, односно да су реализовани у проценту приближно 35% од архивских истраживања, а без којих се не може реализовати уговорени пројекат пошто се темељ овога пројекта заснива на архивској грађи.

Нереализовани дио радних задатака на уговореном пројекту биће пренијет у сљедећу годину, у којој је неопходно тражити продужење уговора из објективних разлога као и његово одобрење од стране Министарства просвјете и науке - Сектора за науку и Универзитет.

У готово свим извјештајима и плановима рада руководилац уговореног пројекта наглашавао је и истицао питање задовољавајућег финансијског фактора и благовремено уплаћивање средстава у циљу да се реализују радни задаци на наведеном пројекту, што до сада није наишло на одобравање нити пуно разумијевање од стране уговорних фактора који финансирају дати пројекат, па је из тих разлога и уговорени пројекат остао нереализован.

III Назив пројекта - теме:

КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ ЦРНЕ ГОРЕ И РУСИЈЕ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВИЈЕКА

Руководилац:

др Сенка Распоповић, научни сарадник

Рок реализације: децембар 2001. године

Планом рада за 2001. годину, тражила сам продужење рока за израду пројекта *Културне везе Црне Горе и Русије у другој половини XIX и почетком XX вијека*. Разлог за то је био у чињеници да током ранијих година, због недовољног финансирања пројекта (о чему сам обавјештавала у претходним извјештајима) нијесам могла да обавим потребна истраживања. Због тога сам планирала да уз финансирање "у много потпунијем обиму" у односу на претходне године донекле окончајем рад на истраживању и приступим писању текста.

На жалост, у овој години су ми одобрена средства у износу од 1500 ДМ која сам добила средином дванаестог мјесеца. Уз сагласност директора Института, са позајмљеним новцем отпутовала сам у Москву 12. јула 2001. године, гдје сам остала до 5. августа. У Државном архиву Руске федерације (ГАРФ) наставила сам у претходној години започета истраживања архивских фондова, А. С. Јонина, великог књаза Николаја Николајевића, Милице Николајевић Романов и словенског добротворног друштва у Москви. Број прегледаних дјела - фасцикли због прописа у раду са страним истраживачима није био велики. Издвојену за фотокопирање архивску грађу добила сам у другој половини децембра, што свакако одлаже најмање за три мјесеца рукопис пројекта.

У Архиву АВПР-а у овој години нијесам радила због недостатка времена и отежаних околности за рад у овом Архиву.

У Институту за научне информације РАНУ прегледала сам неколико потребних књига и часописа: "Журнал министарства просвјете", "Ново време" и снимила неколико текстова неопходних за пројекат.

Из пројекта сам припремила чланак *Културна политика Црне Горе под утицајем Русије у XIX и почетком XX вијека* и, у форми саопштења, на научном скупу "Династија Петровић - Његош", који су организовали ЦАНУ и Универзитет Црне Горе, поднијела на увид научној јавности.

Поред послова везаних за пројекат *Културне везе Црне Горе и Русије у другој половини XIX вијека и почетком XX вијека* радила сам као члан редакционог одбора за израду пројекта *Н. М. Пошайов - Руски војни агенти у Црној Гори, Зборник докумената*, који Историски инсти-

тут реализује у сарадњи са Институтом РАНУ и Војно-историјским институтом у Москви на пословима који су се тицали завршне израде пројекта.

Такође, као члан редакционог одбора радила сам на припреми за објављивање књиге - превода са италијанског *Ceni statistici sul Montenegro - Статистички подаци о Црној Гори*, која је објављена у Кремони 1862, и која је недавно изашла из штампе у суиздању Историјског института.

За научне скупове који су одржани у другој половини године у Пљевљима и Пријепољу, припремила сам саопштења под називом: *Пљевља у Краљевини Црној Гори и Српски културни клуб о саобраћајним приликама у Зетској бановини*. На поменуте скупове нијесам отпутовала због породичних разлога, али ће наведена саопштења бити објављена у зборницима радова.

IV Назив пројекта - теме:

УТИЦАЈ ОРИЈЕНТАЛНО-ИСЛАМСКЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ
У ЦРНОЈ ГОРИ

Руководилац:

др Драгана Кујовић, научни сарадник

Рок реализације: 2003. године

У Историјском институту Црне Горе ангажована сам за рад на пројекту *Утицаји оријентално-исламске цивилизације у Црној Гори*, у звању научног сарадника, од 15. марта 2001. године.

Након обављања формалности које су се односиле на пријем у радни однос, у наредном периоду, највећим дијелом током априла, приступила сам прикупљању грађе, односно података и успостављању одговарајућих контаката на основу којих је требало да буду припремљене посјете Завичајном музеју - Пљевља, Хусеин-пашиној џамији и другим локалитетима у Пљевљима од важности за поменути пројекат. Посјета Завичајном музеју - Пљевља и Хусеин-пашиној џамији обављена је 15. и 16. маја 2001. године. Том приликом остварен је преглед збирке штампаних и рукописних књига на оријенталним језицима (280 јединица), издвајање значајнијих дјелова етнографске збирке и обилазак Хусеин-пашине џамије, фотографисање њене унутрашњости, фотокопирање или прибављање текстова и литературе од значаја за прошлост Пљевља под турском влашћу, посебно за изградњу Хусеин-пашине џамије, фотографисање појединих нишана. У другој посјети која је услједила половином јуна 2001. године (13. и 14) направљени су, уз ангажовање професионалног фотографа, снимци собних врата из куће Селмановића (16. в), неколико страница Курана Хусеин-пашине џамије, затим посјете појединим пљевљским породицама и регистровани предмети од етнографског значаја. На основу прикупљеног материјала написала сам текст објављен у "Црногорском књижевном листу" (15. јун 2001) под насловом *Зачисано у Пљевљима*, затим рад *Хусеин-пашина џамија - ирагом свједочанства и предања*, предат са илустрацијама редакцији часописа "Историјски записи" Историјског института Црне Горе, и рад *Прилози проучавању пљевљевске баишине*, објављен са илустрацијама у часопису "Гласник Зави-

чајног музеја" књ. 2 (Завичајни музеј - Пљевља). У периоду од 23. јула до 3. септембра 2001. године користила сам годишњи одмор.

Посјета Полимском музеју и Одјељењу Државног архива у Беранама реализована је 29. и 30. августа 2001. године. У оквиру ове посјете остварен је преглед етнографске збирке у Полимском музеју, затим преглед збирке штампаних и рукописних књига на оријенталним језицима у Архивском одјељењу.

Ове посјете реализоване су на основу одобрене аконтације у износу од 300,00 ДМ.

Поновна посјета Одјељењу Државног архива у Беранама, затим беранској џамији (у изградњи) и преглед збирке докумената похрањених у архиву џамије остварени су 21. септембра 2001. године, да би посјета џамији у Петњици и другим значајнијим локалитетима, у истом мјесту, била обављена 24 октобра 2001. године.

Посјета Завичајном музеју у Бијелом Пољу обављена је 6. новембра 2001. године. Том приликом извршен је преглед етнографске збирке и снимање појединих предмета.

Ове посјете реализоване су на основу одобрене аконтације од 100,00 ДМ, од чега је преостало 46,00 ДМ.

У међувремену остварени су контакти и посјете Мешихату Исламске заједнице у Црној Гори у циљу добијања одређених информација у вези са школским установама оријентално-исламског карактера, првенствено на подручју пљеваљског краја. Према грађи прикупљеној у току посјета поменути музејским и архивским центрима, као и у личним контактима, припремљен је за објављивање рад под насловом *Просвјетне установе оријентално-исламског карактера или њих. "ишурске школе" у Пљевљима, Беранама и Бијелом Пољу.*

У Назив пројекта - теме:

**НОВИ ОД ПАДА ПОД ОСМАНСКУ ВЛАСТ
ДО КРАЈА XVI ВИЈЕКА**

Руководилац:

академик Миомир Дашић

Извршилац: мр Јасмина Ђорђевић

Рок реализације: децембар 2001. године

Према плану рада за другу половину 2001. године требало је да завршим рад на докторској дисертацији *Нови од пада под османску власт до краја XVI вијека*. Међутим, у овом периоду била сам ангажована од стране Министарства за просвјету и науку, Сектор за просвјету, и Завода за израду уџбеника за рад на пројекту израде *уџбеника историје за 7. разред основне школе*. Рад на уџбенику сам завршила, рецензенти су дали позитивно мишљење и ових дана уџбеник улази у процедуру усвајања за штампу.

У оквиру пројекта Савјета Европе "History and History Teaching in South East Europe" учествовала сам у раду конференција у Великом Трнову, Бугарска, 18-19. маја 2001, и Подгорици, 28-29. септембра 2001, посвећених изради компаративне студије "The initial and in-service training of history teachers in South East Europe".

Обављала сам дужност секретара Округлог стола Историјског института.

Учествовала сам у раду Комисије за наставне програме и планове средњих школа за историју.

VI Назив пројекта - теме:

ЦРНОГОРСКО-ИТАЛИЈАНСКИ ОДНОСИ 1896-1914.

Руководилац:

др Радоје Пајовић

Извршилац:

мр Славко Бурзановић

РОК РЕАЛИЗАЦИЈЕ: 2002. године

Током 2001. г. због неблаговременог финансирања нијесам био у могућности да реализујем планиране активности на пројекту. Искупујући средства за истраживања у Италији, настојао сам да што боље искористим изворе о италијанско-црногорским односима који се налазе у архивима и библиотекама на Цетињу. У периоду јануар-март 2001. истраживао сам десетак дана у библиотеци Државног музеја, гдје сам пронашао релевантну грађу о културним везама Италије и Црне Горе. Током марта и априла неколико дана сам истраживао у Државном архиву на Цетињу и фондовима Министарства иностраних послова и Министарства финансија. Нијесам дошао до значајнијих нових сазнања те сам даља истраживања прекинуо као нерационална.

На рачун скромних средстава од 23. до 26. IV боравио сам у Барију, гдје сам у Универзитетској библиотеци и Државном архиву обавио почетна истраживања о трговачким и саобраћајним везама између провинције Пуља и Црне Горе. (Дјелатност поморске компаније Пуља и дјелатност Марковијево радио-станице у Сау Каталду које су одржавале везе са Црном Гором.)

У периоду мај - децембар 2001. мој рад на пројекту *Италијанско-црногорски односи 1896-1914.* сводио се на превођење и сређивање раније прикупљене грађе.

Са руководиоцем пројекта др Радојем Пајовићем у више наврата разговарао сам о проблемима на реализацији пројекта, разматрајући и могућност његовог привременог обустављања и промјене теме моје докторске дисертације, ако и у наредном периоду пројекат не буде благовремено и у одговарајућем износу финансиран. У истом смислу у току августа и новембра обавио сам консултације са неформалним менотором на изради докторске дисертације проф. др Михаилом Војводићем.

Поред наведених активности на пројекту, у извјештајном периоду био сам ангажован од стране Министарства просвјете на изради нових програма за наставу историје у средњим школама а такође и као коаутор *уџбеника за VIII разред основне школе.* Учествовао сам и у раду Друштва историчара Црне Горе. Говорио сам на промоцијама књига: *Мемори Ника Хајдуковића* у Подгорици као и *Morte agli Italiani - il massacro di Aigues-mortes,* Енза Барнабе у Котору. Током друге половине године у архивима и библиотекама у Подгорици, Цетињу и Београду, радио сам

на припреми збирке докумената о Јовану Пламенцу. Учествовао сам на округлом столу Матице црногорске о уџбеницима у црногорским школама. У *Љеџојису* Матице црногорске објавио сам текст на исту тему.

За монографију *Комуникација међу људима и народима на јодручју Црне Горе* припремио сам прилоге: Барско друштво и Италијанске и француске радиотелеграфске станице у Црној Гори.

VII Назив пројекта - тема:

ДРОБЊАК ОД 1850. ДО 1918.

Руководилац:

проф. др Бранислав Ковачевић

Извршилац:

мр Жарко Лековић

Рок реализације: 2003. године

У току 2001. године обавио сам истраживања у архивима Црне Горе и Србије у циљу прикупљања грађе за израду докторске дисертације *Дробњак 1850-1918*.

Знатан дио грађе чува се у Музеју на Цетињу (Архивско одјељење) у фондovima из доба књаза Данила и књаза и краља Николе. Важна документа политичког карактера налазе се и у фондovima "Правителствујушћу сенат црногорски и брдски" и "Приновљени рукописи". У овом архиву сам истраживао 40 радних дана.

Истраживао сам и у Државном архиву Цетиње, фонд "Главно школско надзорништво", а прегледао сам и лични архивски фонд Грубана Церовића (30 радних дана).

Истраживао сам и у Архиву Историјског института Црне Горе у Подгорици (100 радних дана).

У Архиву Србије сам истраживао фонд Министарства унутрашњих дјела (30 радних дана).

Упоредо извршавам и проучавање основне литературе како бих могао лакше приступити писању и обликовању дјела.

Успио сам да објавим рукопис *Дробњак у првој њоловини XIX вијека*, који је од стране најкомпетентнијих научника оцијењен као научни допринос задатој теми. Овај рад је, према тим оцјенама, за наведени период знатно опширнији, истраживачки утемељенији и поузданији од свих осталих.

VIII Назив пројекта - тема:

СОЦИОЛОШКО-ДЕМОГРАФСКА АНАЛИЗА КРЕТАЊА
СТАНОВНИШТВА У ПОДГОРИЧКОЈ ОПШТИНИ
1945-1991. ГОДИНА

Руководилац:

проф. др Слободан Вукићевић

Извршилац:

мр Вукајло Глушчевић

Рок реализације: 2003. године

У протеклој години рад на пројекту одвијао се у три фазе.

Прво, урадио идејни пројекат теме, регистар биографских једи-

ница, вршио архивска истраживања у Подгорици, Цетињу и Београду.

Друга фаза - прикупио и проучио потребну литературу, селектирао и обрадио архивску грађу.

Трећа фаза - Написао: Увод, Теоретски приступ, Социолошку анализу односа државе према демографском кретању у Подгоричкој општини; Колонизација становништва из Подгоричке општине у Војводину; Миграција радне снаге са подручја Подгоричке општине на привремену рад у иностранству.

IX Назив пројекта - теме:

ОД ЗАОСТАЛЕ ДО МОДЕРНЕ БИБЛИОТЕКЕ
ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА ЦГ

Руководилац:

проф. др Бранислав Ковачевић

Рок реализације: 2005. година

Библиотека је добијала 9 наслова новина (од тога редовно само "Побједу", "Дан", "Вијести" и "Просвјетни рад"). Такође, добијала је, нередовно, 10 наслова домаћих и 8 наслова страних часописа.

Библиотеку је користило 617 читалаца, с тим што су то неки чинили и по неколико пута у току године, па и по неколико недеља, чак и мјесеци.

Коришћено је преко 2.200 књига, 58 наслова новина и 159 наслова часописа и 520 свезака. Коришћено је 438 фасцикли архивско-меморарске грађе. повезана су и укоричена 2 годишта "Побједи", 122 свеске часописа и 153 оштећене књиге.

Осим научних радника и спољних сарадника Института услуге Библиотеке користили су културни и јавни радници, грађани и студенти.

Библиотека је имала добру сарадњу са другим библиотекарима и установама у Црној Гори и Србији.

Посебно треба истаћи куповину *дијела заоставишћине* (књиге, часописи и архивска грађа) Јагоша Јовановића, бившег директора Историјског института Црне Горе. Куповину је, посебно, финансирало Министарство науке и просвјете.

На крају напомињемо да је, по Пројекту, била предвиђена куповина око 2000 књига, али није било финансијске могућности да се та замисао реализује. Такође, није се ништа могло учинити у обезбјеђивању простора за смјештај библиотечког фонда, нити у погледу набавке библиотечке опреме и обезбјеђења депоа (адекватним решеткама на прозорима и бравом). Није могла да се спроведе планирана ревизија фонда. Посебан хендикеп представља то што није било могућности да се Библиотека *кадровски ојача* са два планирана библиотечка радника (књижара и магационера). Иако су извршене припреме за аутоматску обраду података и инсталиран Библио-програм, на њу се није прешло због недовољне стручне обуке и недостатка простора за складиштење обрађеног библиотечког материјала, али намјере Универзитета да се инсталира *нови програм*.

Осим тога, у протеклој години није реализована планирана *конзервација и заштитна* старе црногорске штампе пошто су за то неопходна знатна финансијска средства.

Да би се санирале посљедице неадекватног финансирања о протеклих 10 и више година и реализовала планирана прва фаза усвојеног пројекта о развоју Библиотеке Историјског института Црне Горе, *била су њој потребна знајно већа средствија него што је одобрено у посљедње двије године.*

Зато је за наредни период потребно веће разумијевање финансијера - Министарства за науку и просвету и знатно издашнија средства како би се, у највећој мјери, спровеле планиране нужне припреме за прелазак на стручнији и савременији рад Библиотеке.

Иако је од планираних средстава по *пројекту* добила само око 10% (што износи 3.000 ДМ) за свој рад, што није ни изблиза довољно, *садашња позиција Библиотеке је неујоредиво повољнија* у односу на стање у посљедњих 10-12 година, статус и третман, такође. Мада је тешко одједном отклонити посљедице дугогодишњег нефинансирања и заостајања и те како је видљива дјелотворност усвојеног пројекта, чији је циљ да се Библиотека Историјског института Црне Горе, у оквиру реалних могућности, *развије* до оног нивоа који би обезбиједио предуслове да она временом постане *модерна и развијена библиотека*, у функцији установе у чијем је саставу и научног рада. То подразумева дугорочни развој Библиотеке, планско финансирање, осавремењавање и кадровско јачање, нову организациону и техничко-стручну шему.

Пројекат развоја Библиотеке реализује се у етапама, сваких *пет* година. Већ је друга година откако је почела реализација првог петогодишњег плана, који се прецизира и реализује кроз годишње програме и основне потребе ове институтске јединице.

Иако реализација *Пројекта* подразумева неколико фаза и неколико сукцесивних операција развоја она се мора остваривати цјеловито, постепено и конкретно, у реалним оквирима, са *визијом* даљег развоја.

У току протекле године, осим редовних послова у читаоници, рада са корисницима и техничко-стручне обраде, планирани послови само су дјелимично реализовани због недовољних средстава, недостатка простора и неопходног кадра.

У *првој фази* (2000-2001. година) реализован је *само дио* планираних послова у Библиотеци и дјелимично побољшање на организационом, техничком и стручном плану.

У 2001. години у Библиотеци су радили виши библиотекар-руководилац Маријан Миљић и виши књижничар Ана Калуђеровић.

Библиотекар је радио на организационо-стручним пословима, давању информација и, по потреби, у читаоници, а виши књижничар на техничкој обради библиотечког материјала и у читаоници, на библиографији "Зете" итд.

У току 2001. приновљено је 598 књига, од тога куповину 136, размијеном 273 и 189 од поклона појединаца и установа.

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ РЕДАКЦИЈЕ ОКРУГЛОГ СТОЛА

Пошто се ова врста научних активности Историјског института Црне Горе не финансира већ двије године, Редакција није била у прилици да се ангажује на организовању ниједног Округлог стола у овој години. То није било ни предвиђено јер план рада Историјског института за 2001. годину није никада разматран нити усвојен од стране Научног вијећа Института.

Редакција Округлог стола средином протекле године (28. 06. 2001) одржала је један састанак. Разлог је био одређивање рецензената за приспјеле рукописе за зборник *Црна Гора у Југославији* који треба да буде посвећен дугогодишњем директору Историјског института пок. проф. др Јовану Бојовићу.

Ријеч је о материјалима који су приспјели након два пута заказиваног а потом дефинитивно отказаног, истоименог округлог стола. Пошто због неплаћивања финансијских средстава он није могао да буде одржан (најприје у јуну а потом ни у септембру 2000) бројни, већ пријављени, учесници били су замољени да пошаљу своје радове уз обећање да ће они бити објављени у посебном зборнику и хонорисани.

Пошто средстава ни за то није било, као руководиоца Округлог стола обратио сам се министру Предрагу Ивановићу. У разговору с њим обављеном 10. октобра 2001. договорено је да Министарство за просвјету и науку Историјском институту Црне Горе уплати суму од 4.000 ДМ за трошкове штампања зборника *Црна Гора у Југославији*.

Мада је договор са министром Ивановићем испоштован и средстава од стране Министарства ускоро уплаћена, нови вршилац дужности директора Историјског института није дозволио њихово коришћење. Због тога Редакција Округлог стола није била у прилици да настави започети рад на припремању за штампу рукописа за поменути зборник.

Оваквом праксом Институт се представља у веома ружном свијетлу широј научној јавности, како због два пута отказаног Округлог стола тако и због чињенице да је у преписци око његовог заказивања и каснијем позивању аутора да предају своје радове злоупотријебљено име пок. проф. др Јована Бојовића.

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ РЕДАКЦИЈЕ ЧАСОПИСА
ИСТОРИЈСКИ ЗАПИСИ

Редакција часописа *Историјски записи* током 2000. одржала је три сједнице (VII, VIII и IX). На њима су усвојени за штампу рукописи за свеске 1-2/2000, 3-4/2000. и 1-2/2001.

Свеска 1-2/2000. посвећена је 2000. годишњици хришћанства. У рубрици *Чланци* објављено је 17 радова (14 домаћих и три страна аутора), а у рубрикама *Испрживања* и *Извори* и *Историографија* по два рада. У овом двоброју такође су биле заступљене рубрике: *Прикази и биљешке* и *Хроника* у којој је објављен *Извјештај о раду Историјског*

инститорички за 2000. годину. Укупно је публиковано 30 радова које је написало 27 аутора.

У свесци 3-4/2000. објављено је осам чланака и пет прилога. У рубрици *Извори и исцртавања* публикован је један а у рубрици *Историографија* четири рада. Заступљене су биле и рубрике *Прикази и биљешке*, *Хроника*, *Ин мемориам* (посвећен пок. проф. др Чедомиру Пејовићу) као и рубрика *Полемике* у којој је објављен један рад. Укупно су штампана 32 рада које је написало 30 аутора.

Свеска 1-2/2001. посвећена је стогодишњици смрти Марка Миљанова. Тим поводом у рубрици *Годишњице* објављена су два рада. Свеска садржи још и шест чланака, два прилога и четири рада садржински усмјерена на објављивање архивских извора. Осим редовних рубрика *Прикази и биљешке* и *Хроника*, у овој свесци први пут је уведена рубрика *Археологија*. Без обзира на карактер Историских записа Редакција је такав поступак сматрала цјелисходним будући да у Црној Гори нема периодичних публикација у којима би се могли штампати научни радови из ове области. Ова свеска садржи 30 радова које је написало 27 аутора.

С обзиром на међународни карактер Редакције, сједници су присуствовали само чланови из Црне Горе. Члановима Редакције из иностранства на одобрење су достављени садржаји сваког броја и резимеи чланака или других важнијих радова. На крају VII сједнице, на којој је усвојен за штампу рукопис за свеску 1-2/2000, др Радоје Пајовић је обавијестио Редакцију о престанку свог учешћа у њеном даљем раду.

Осим уобичајених питања из области уређивачке политике, на сједницама Редакције, као веома акутно, разматрано је питање финансирања трошкова штампања часописа и исплате хонорара ауторима, уреднику и члановима Редакције. То питање било је веома присутно зато што је Министарство за науку, из непознатих разлога, направило прекид у његовом финансирању. О каквом прекиду је ријеч може се видјети на основу динамике уплате средстава у 2000. и 2001. години (извршене су само двије уплате), њиховог износа и начина утрошка. С обзиром на то да излагање часописа "редовно касни" од прве уплате (5. 05. 2000), у износу од 3.780 ДМ покривени су трошкови штампања 1-2/1999. и 3-4/1999. За наредне двије свеске које су штампане у 2001, тј. двоброја 1-2/2000. и 3-4/2000. од стране Министарства нијесу одобрена никаква новчана средства. Мада су, из других извора, покривени трошкови штампања те двије свеске, због наведених разлога нијесу измирен сви трошкови њиховог штампања: хонорари ауторима, уреднику и члановима Редакције.

Друга уплата (5. 10. 2001) у износу од 4.500 ДМ, сходно Рјешењу о одобрењу средстава, одређена је за "припрему, штампање и хонорар главног и одговорног уредника", за бр. 1-2/2001. Нијесу, дакле, одобрена средства за исплату хонорара ауторима и члановима Редакције.

Покушаји да се продајом *часописа* обезбиједе средства за покривање наведених трошкова и његово редовно излагање само су дјелимично дали резултате. Министарство културе је донијело одлуку о сталном откупу по 50 примјерака *Историских записа* за 25 библиотека у Републици. Министарство за науку се, на жалост, оглушило на сличан

предлог да се донесе одлука о редовном откупу часописа за библиотеке средњих и дијела основних школа у Републици. Без резултата су остали покушаји да Министарство за науку одобри средства за покривање раније споменутих непокривених трошкова за бројеве 1-2/2000. и 3-4/2000. као и дијела трошкова за број 1-2/2001. (ауторски хонорари и хонорари члановима Редакције) који се не могу подмирити из износа одобрених средстава.

Због свега тога питање финансирања часописа *Историјски записи* може се сматрати и даље неадекватно ријешеним.